

Список использованных источников

1. Sagan C. Why we need to understand science // Mercury, Mar/Apr 93, Vol.22. – №2. – P.52.
2. Миронов А. В. Наука, техника и технологии: техноэтический аспект // Вестн. Моск. Ун-та. – Сер. 7. Философия. – 2006. – №1. – С.26–41.
3. Оноприенко М. В. Социологический анализ концепций техники и технологии // Наука та наукознавство. – 2013. – №1. – С.155–156.
4. Князев В. Н. Человек и технология (социально-философский аспект) / Владимир Николаевич Князев. – Киев: Лыбидь, 1990. – 175 с.
5. Михайлов Ф. Т. Общественное сознание и самосознание индивида / Ф. Т. Михайлов. – М.: Наука, 1990. – 222 с.
6. Розин В. М. К различению техники и технологии // Высокие технологии и современная цивилизация: Материалы научной конференции. – М.: ИФРАН, 1999. – С.11–13.

References

1. Sagan C. Why we need to understand science // Mercury, Mar/Apr 93, Vol.22. – №2. – P.52.
2. Mironov A. V. Nauka, tekhnika i tekhnologii: tekhnioeticheskiy aspekt // Vestn. Mosk. Un-ta. – Ser. 7. Filosofiya. – 2006. – №1. – S.26–41.
3. Onopriyenko M. V. Sotsiologicheskii analiz kontseptsii tekhniki i tekhnologii // Nauka ta naukoznavstvo. – 2013. – №1. – S.155–156.
4. Knyazev V. N. Chelovek i tekhnologiya (sotsial'no-filosofskiy aspekt) / Vladimir Nikolayevich Knyazev. – Kiyev: Lybid', 1990. – 175 s.
5. Mikhaylov F. T. Obshchestvennoye soznaniye i samosoznaniye individa / F. T. Mikhaylov. – M: Nauka, 1990. – 222 s.
6. Rozin V. M. K razlicheniyu tekhniki i tekhnologii // Vysokiye tekhnologii i sovremennaya tsivilizatsiya: Materialy nauchnoy konferentsii. – M.: IFRAN, 1999. – S.11–13.

Muratova I. A., a candidate of philosophical sciences, an associate professor, a doctoral student of Department of philosophy of National technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (Ukraine, Kyiv), i.muratova@kpi.ua

Management – creativity – technology: social and philosophical explication

Hi-tech progress causes intensification and acceleration of social transformations which need to be managed looking for new strategies of civilization process. This management must be conscious, humanistic, science-based. It demands corresponding researches using methods of social philosophy. But philosophical explication of general notion of «technology» is far from scientific and theoretical. An investigation of technology connected to creativity in management of human activities in history of its self-development makes possible to establish universal notion of «technology». This concept is intended to provide the intellectual prerequisite for gaining freedom in circumstances of total technology conditionality. When technical component of activity becomes the subject of management and then in addition to objective determination it also gets subjective determination, it becomes scientifically organized, consistently and consciously perpetrated process – technology.

Keywords: social philosophy, science, technology, management, creativity, subject, object.

Муратова І. А., кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (Україна, Київ), i.muratova@kpi.ua

Управління – творчість – технологія: соціально-філософська експлікація

Інтенсифікація і прискорення соціальних трансформацій під дією hi-tech вимагають свідомого, гуманістичного, науково обґрунтованого управління інноваційним розвитком в пошуках нових стратегій цивілізаційного процесу, а значить, і відповідних досліджень і розробок методами соціальної філософії. Але філософське усвідомлення загального змісту поняття «технологія» це далеко від науково-теоретичного. Дослідження технології у відношенні до творчості в процесі управління діяльністю в історії саморозвитку суб'єкта дозволяє розробити загальне поняття технології, яке саме і покликане забезпечити інтелектуальні умови для здобуття свободи в обставинах тотальної технологічної обумовленості. Коли технічна сторона діяльності сама стає предметом управління, а отже, крім об'єктивної детермінації, отримує також і суб'єктивну, вона стає науково організованим, послідовно і усвідомлено здійснюваним процесом – технологією.

Ключові слова: соціальна філософія, наука, технологія, управління, творчість, суб'єкт, об'єкт.

* * *

УДК 167.7

Незабитовський Г. В.,
аспірант, Київський національний університет
ім. Т. Шевченка (Україна, Київ),
nezabitoivsky@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО МАНЕВРУВАННЯ В НАУКОВІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ

Розглядається метод стратегічного маневрування як один із елементів наукової аргументації. Означується поняття риторики науки, яке уможливило нове «читання» наукового дискурсу; тобто актуалізуються ідеї герменевтики як аргументативної практики. Екстраполюються ідеї прагма-діалектики на науковий дискурс для підвищення ефективності наукової аргументації. Визначаються особливості застосування стратегічного маневрування, переваги та основні способи його використання.

Ключові слова: риторика науки, стратегічне маневрування, прагма-діалектика, наукова аргументація, науковий дискурс, евристика.

Наукова аргументація, як і аргументація будь-якого іншого поля людської діяльності, здійснюється людьми і оцінюється людьми. Власне, через риторичну науку і ідею метадискурсу можна нарешті окреслити різницю між науковим обґрунтуванням та науковою аргументацією, одночасно уможлививши саме наукову аргументацію як таку. Також означимо, що під терміном «наукова аргументація» розуміється аргументативна діяльність, направлена на спочатку обґрунтування, а потім переконання опонента у певній науковій ідеї/гіпотезі/теорії. Науковою вона називається тому, що вимагає більш строгих процедур обґрунтування та має під собою більш специфічний об'єкт аргументування. Разом з тим, тут можна використовувати і різноманітний інструментарій теорії аргументації задля підвищення ефективності аргументування. Інша справа, що увести такий інструментарій саме до наукової аргументації досить складно, зважаючи на її специфіку. У цій статті розглядаються ідеї стратегічного маневрування в науковій аргументації через призму евристики, яка дозволяє враховувати особливості і наукового дискурсу. Означимо, що для роботи із ідеями наукової аргументації спочатку важливо пояснити, чому іде мова не просто про наукове обґрунтування, але про наукову аргументацію.

Досліджуючи світову філософію із моменту її виникнення у давні часи і до сьогодні, можна справедливо означити таку думку: філософи приділяли основну увагу шляхам отримання наукового знання, пошуку способів його формулювання, підтвердження чи спростування. Але разом з тим, ідеї аналізу наукового знання як тексту набули розповсюдження лише у ХХ столітті у рамках переосмислення риторичної науки та галузі знання. З'являються напрямки досліджень, у рамках яких аналізується текстуальність, дискурсивність науки, що, в свою чергу, покращує розуміння феномену науковості, наукового мислення (Алан Дж. Грос (Alan G. Gross «The rhetoric of science»)). Такий підхід є досить незвичним, оскільки аналізувати в науковому знанні не стільки змістовну, скільки формальну, структурну, переконуючу сторону. «Врешті, наука, маючи спільне генетичне коріння з «вільними» видами творчості, риторична за самою своєю сутністю: адже вона не тільки змінює когнітивну картину світу, а й створює – приречена створювати! – супутні до цього процесу «продукти» – емоційно, естетично вражальні тексти, здатні зацікавити і переконати читача (що часто не бажає бути ані зацікавленим, ані переконаним) у цих змінах.

Тобто, автори науковці, свідомо чи неусвідомлено, і, природно, в силу своєї літературної обдарованості, створюють достатньо містифікований і наскрізь риторичний світ наукового дискурсу» [5, с. 61]. І хоча такий підхід може видатися дещо романтизованим, але він має раціональне підґрунтя. Означимо тільки позицію автора щодо поняття «дискурсу», щоб не створювати зайвих термінів. «Уживасмо цей термін не як данину новітній лінгвістично–літературознавчій моді, а йдемо за редакційною передмовою до збірника «Англо–українські дослідження з аналізу наукового дискурсу», в якому пропонується використовувати «загальний термін «дискурс» на позначення всіх форм продукування наукових текстів – написання, промовляння, виголошення лекцій». Власне, завдячуючи такому підходу до наукового знання і дискурсу, стає можливим говорити про живу наукову аргументацію. У цьому дослідженні важливо вказати, що говорити необхідно не просто про аргументацію, але про обґрунтування, тобто чисту сукупність інформативних аргументів, аргументативну діяльність, тобто суб'єктів аргументації, умови аргументації, час і т. ін., та спосіб обґрунтування як логічну структуру. І, власне, через ідеї «риторики науки» можна перейти від аналізу виключно наукового обґрунтування та способу обґрунтування до аргументативної діяльності.

Коротко означимо, що таке риторика науки. Існує визначення риторики науки як дисципліни, «що пропонує засобами риторичного аналізу підвищити наше розуміння науки – водночас і самої по собі, і як компонента інтелектуального та суспільного клімату». Це перегукується із ще одним підходом, згідно з яким «витіснену риторичність науки можна повернути лише через реінтерпретативний опис науки. Наука, як релігія чи економіка, не виступає сама по собі риторикою. Її необхідно представляти у новому читанні, яке іде від тих, хто прагне віднайти інший погляд на науку. Доля ж універсальної, загальної риторики буде багато в чому залежати від ефективності такого читання» [1, р. 274]. Мова іде про представлення риторики як герменевтичної науки, а «нового читання» як спроби герменевтичного аналізу наукового тексту і наукового дискурсу.

Через риторику науки і можна прийти до думки, що сама наукова аргументація не є суто масивом інформації, що це також жива текстуальна структура, яка вимагає «читання». Таке «читання» є процесом формування метадискурсу, тобто дискурсу щодо певного дискурсу. А. Вежбицька розвиває ідеї метатексту, який може прояснювати сам текст, підсилити його, розвинути. Почасти метатекст можна прибрати з тексту, не порушуючи загальної канви, але це не є правилом.

Невипадково мова іде про саме науковий дискурс. Некоректно розглядати науку як набір певних тез, які поєднані між собою структурно. Наука є дискурсом, живим полем із постійною динамікою та потребою змінюватися, трансформуватися. Людина–науковець є таким же важливим елементом цього дискурсу як наукова ідея, наукова гіпотеза чи наукова парадигма. Людина виступає не просто носієм, вона є одним із рушіїв науки. Вказуючи «одним із», ми бажаємо підкреслити ідею, що наука розвивається не тільки завдяки свідомому внеску людства, але й завдяки випадковостям, примхам чи законам природи і т. ін.

В рамках наукового дискурсу вчений здійснює не тільки процедуру обґрунтування певної ідеї (тобто наведення тез–аргументів на підтвердження головної тези), він буде змушений виконати і процедуру аргументування – наведення тих же тез–аргументів, але із застосуванням різноманітних методів та прийомів аргументації, щоб зробити свою позицію щодо тези та саму тезу не тільки ще більш обґрунтованою, але і привабливою для наукової спільноти. Ці речі можуть видатися досить очевидними, але на практиці між ними існує велика різниця. При подачі у чистому вигляді обґрунтуванням існує досить великий шанс, що це обґрунтуванням не буде сприйняте на потрібному рівні, особливо в тих випадках, коли наукова спільнота налаштована скептично і не має особливих намірів ствердити цю тезу, або ж прагматично, бажаючи побачити не стільки струнку і чітке обґрунтуванням, скільки місце та можливі дивіденди від такої ідеї.

Для досягнення успіху в аргументації часто використовується стратегічне маневрування. Представники прагма–діалектичної школи аргументації Франс ван Еемерен та Пітер Хоотлосер пишуть про нього так. «Щоб зменшити напругу, яка виникає при бажанні вирішити водночас ці дві різні задачі (риторичну та діалектичну – прим. автора), які іноді можуть суперечити одна одній, учасники дискусії використовують те, що ми назвали стратегічним маневруванням. Це стратегічне маневрування направлене на зменшення потенційної напруги при спробі досягти одночасно «діалектичної» і «риторичної» цілей» [3]. Доречним здається сама ідея прагма–діалектики розглядати аргументативний дискурс як намагання подолати розбіжності у поглядах. Це особливо актуально саме для наукового дискурсу, де подолання розбіжностей з одного боку є метою при аргументуванні своєї позиції (оскільки лише через встановлення допустимої для усієї наукової спільноти можливо донести певну наукову розробку до загалу), а з іншого – є допоміжним засобом для переосмислення власної позиції. По суті, в рамках прагма–діалектики, а точніше – їх вимог до критичної дискусії, можливо успішно виходити на рівень метадискурсу. Завдяки ідеї критичної дискусії відбувається зростання наукового знання, така початкова настанова для науковців не тільки не заважає їх діяльності, але навпаки – підсилює їх можливості. На це звернув і Карл Поппер у своїй роботі «Міф концептуального каркаса»: «Звертання до історії розвитку критичної традиції дозволяє нам краще зрозуміти, чому не слід очікувати, що будь–яке критичне обговорення серйозної проблеми або будь–яка «конфронтація» повинні приносити швидкі й остаточні результати. Істина дається нелегко. Вона вимагає й винахідливості в критиці старих теорій, і вміння у творчому висуванні нових. Так відбувається не тільки в науках, але й у будь–якій іншій сфері людської творчості.

Серйозні критичні дискусії завжди складні. У них постійно втручаються нераціональні людські елементи. Для багатьох учасників раціональної, тобто критичної, дискусії найскладніше забути те, що в нашому сповненому суперечок суспільстві знає кожний. Вони повинні засвоїти, що перемога в суперечці – ніщо, у той час як найменший прояснення якої–небудь проблеми або мікроскопічне просування до більш ясного розуміння своєї або чужої позиції – найбільший успіх. Вашу перемогу в дискусії, яка ніяк не допомогла вам змінити або уточнити свої погляди,

слід розглядати як цілковиту невдачу. З цієї ж причини зміни в позиціях сторін, що дискутують, не можна робити таємно, а завжди слід їх підкреслювати й досліджувати їх наслідки.

Таке розуміння критичної дискусії – явище рідкісне, але в якості ідеалу її значення велике. І ми можемо навчитися досягати такого рівня дискусії. Мета її не в тому, щоб змусити супротивника перейти в іншу віру; її мета більш скромна – цілком достатньо, навіть цілком достатньо, щоб ми відчули, що вміємо тепер бачити речі в новому світлі або що нам вдалося хоча б трохи наблизитися до істини» [2, р. 37].

Важливо зазначити, що такий підхід Попера є абсолютно евристичним; розгляд аргументативного дискурсу як поля інтелектуальної діяльності дозволяє учасникам дискусії виявити свої творчі здібності. При цьому, основні обмеження накладаються не на змістовну частину, а на якраз більш проблематичну для наукової аргументації область аргументативної діяльності. Вище вже зазначалося про особливий характер наукової аргументації: вона є більш формально строгою, а до аргументів висувається вимога наукової обґрунтованості. Звісно, і в рамках звичайної критичної дискусії існує тягар доведення, але в даному випадку це є тягар доведення науковими методами через наукові дослідження та апеляцію до встановлених авторитетів.

Перед тим як говорити конкретно про стратегічне маневрування, є доцільним зробити проміжні висновки. Визнаючи, що наукова аргументація є особливим видом звичайної аргументації, все ж залишається твердження, що така аргументація не є суто доведенням, вона залучає різноманітні дискурсивні фактори – від особистості аргументатора до часу проведення дискусії. У якості моделі та ідеалу наукової аргументації доцільно застосовувати ідеї критичної дискусії, оскільки вони не суперечать вимогам до наукового стилю мислення та уможливають ідею не «перемоги заради перемоги», але пошуку раціонального консенсусу. Останнім може виступати як повне переконання наукової спільноти у ідеях автора тези, що аргументується, так і просто її проблематизація. Нарешті, такий підхід є евристичним, оскільки сама аргументація продовжує продукувати нове знання, а отже не замикає систему у жорстких рамках обґрунтування. На користь цього буде говорити і подальша ідея стратегічного маневрування.

Повертаючись до неї, зазначимо, що саме стратегічне маневрування не є методом або підходом, це цілісна аргументативна методологія, в рамках якої існують різноманітні прийоми, а над ними вимальовується загальна ідея стратегії аргументації, це спроба досягнення мети аргументації не хаотично, а послідовно і згідно конкретних кроків. Просто накласти ідеї стратегічного маневрування на наукову аргументацію складно. Стратегічний підхід вимагає створення стратегії–алгоритму, що вже нівелює одну з базових характеристик науки – що вона є творчою. Там, де існує алгоритм, нема місця хаотичній силі людської фантазії. Але разом з тим, у цьому ж пасажі була означена теза про досягнення мети аргументації не хаотично, але за допомогою алгоритму. Це не є парадоксом чи помилкою. З нашого погляду, розширення правил критичної дискусії дозволить уникнути парадоксального змішування хаотичності знання та алгоритмізації його досягнення. У рамках праґма–діалектики існують 2 групи правил/

вимог – до комунікації і до критичної дискусії. Вони виглядають наступним чином:

Вимоги до комунікації:

1. Висловлюйтесь ясно
2. Говоріть широко
3. Говоріть зрозуміло
4. Говоріть по суті [6].

Окрім того, є 10 правил критичної дискусії:

1. Правило свободи
2. Правило тягаря доведення
3. Правило обґрунтуванням точки зору
4. Правило критики точки зору
5. Правило обґрунтуванням аргументів
6. Правило заборони неправдивих аргументів
7. Правило релевантної аргументації
8. Правило подання аргументації
9. Правило логічності
10. Правило завершення суперечки [7, с. 258].

Щодо правил комунікації зазначимо наступне: для збереження творчого характеру наукової аргументації і ефективного використання стратегічного маневрування доцільно увести ще одне правило – дотримуватися ідеї евристичності комунікації. Евристичність – особлива характеристика, властива в першу чергу наукам: відкритість науки до появи нових ідей, її потенціал до розвитку. На нашу думку, комунікація також повинна бути евристичною, в її рамках учасники можуть:

1) Змінювати свою точку зору, якщо протягом дискусії початкову тезу необхідно скоригувати з урахуванням нових даних;

2) Обґрунтовувати свою точку зору за допомогою правдоподібних міркувань, попри те, що наукові аргументи почасти обґрунтовуються дедуктивно;

3) Використовувати неясні аргументи, якщо подальший розвиток аргументативного процесу зможе їх прояснити. Це можливо дозволити в тому випадку, коли щодо наукового дискурсу створюється також і метадискурс, тобто учасникам аргументації дозволяється рефлексія щодо процесу аргументування.

Наведені твердження корелюють із правилами критичної дискусії, частково їх спотворюючи. Тим не менш, це необхідно, щоб не обмежувати евристичність наукової аргументації. Інші правила не просто зберігають ідеал раціональності дискусії, але і дозволяють дотримуватися строгого характеру наукової аргументації.

Застосування стратегічного маневрування в цьому полі також має свої особливості. Є необхідність ще в одному уточненні. Стратегічне маневрування підкорене обом задачам аргументації: діалектичній, тобто прояснення ідеї, та риторичній, тобто переконанню сторони–опонента. Але, якщо мова іде про наукову аргументацію, то стратегічне маневрування бажано використовувати саме для досягнення діалектичної цілі. Це не відкидає риторичний аспект, але вносить правки до розуміння стратегічного алгоритму. У ньому повинна бути наявна настанова про використання стратегічного маневрування не як способу посилити риторичну силу аргументів, але для підвищення їх діалектичної ефективності. Власне, риторичний аспект маневрування тут повинен бути лише бонусом, доповненням основного напрямку розгортання аргументативного процесу.

Щоб зрозуміти, як це працює, можна звернутися до структурного представлення в праґма–діалектиці

аргументативного процесу. Для критичної дискусії тут пропонується чотири основні стадії:

- 1) Стадія конфронтації, на якій учасники дискусії визначають, що мають певні розбіжності;
- 2) Начальна стадія, на якій встановлюються ролі сторін, правила, умови суперечки;
- 3) Стадія аргументації: пропонент захищає свою точку зору від критики опонента;
- 4) Стадія критики, на якій опонент може висунути свою точку зору та аргументувати її;
- 5) Завершальна стадія, на якій визначається, хто ж переміг, залежно від того, відмовився пропонент від своєї точки зору, або ж ні.

Припустимо, що наявна наступна ситуація: вчений-соціолог А має тезу, що сучасна вища освіта не є ефективним показником суспільства. Йому опонує вчений-соціолог Б, який має більш вагомий статус у науковій спільноті. Звичайна критична дискусія могла виглядати наступним чином:

1) На стадії конфронтації А стверджує, що необхідно переглянути взагалі ідеї вищої освіти, оскільки дані щодо реального працевлаштування та рівня вдовolenеності освітою студентів суперечать встановленим нормам у освітянській парадигмі, яку вже десятки років підтримує Б.

2) А пропонує Б зустрітися та обговорити цю ситуацію, оскільки Б чинить опір та не надає А можливості друкувати свої дослідження через їх «суперечливість». Виходячи з того, що Б є колегою А, вони досить давно працюють в одній установі, А вважає, що їх дискусія буде абсолютно раціональною: вони обидва є спеціалістами, дорослими людьми та вченими.

Б вважає, що А ще занадто молодий, щоб говорити про такі речі, але приховує своє відношення до нього.

3) Розгортається суперечка. А послідовно викладає свої погляди, Б в свою чергу критикує окремі положення теорії А, звертаючи увагу на окремі дані щодо рівня працевлаштування студентів у певних регіонах країни. На думку Б показники не мають реальної залежності, тож вони не можуть виступати у якості аргументу. А наводить опитування, які він проводив зі своїми колегами, на що Б відповідає, що такі опитування не створюють реальної картини.

4) Суперечка закінчується словами Б, що А не має потрібної компетенції для того, щоб руйнувати встановлену систему вищої освіти, що його дані направлені скоріше на критику керівництва системи освіти, а не реальних проблем.

Змодельована ситуація є ідеальною, в реальності такого чіткого розподілення нема. Разом з тим, цей приклад цікавий чіткою диференціацією риторичних та діалектичних цілей. А є прибічником діалектичної мети, тоді як Б – риторичної. Цілком очевидно, що такий діалог для А не буде успішним, оскільки він не зможе досягнути схвалення з боку Б, який, в свою чергу, користуючись риторичними та еристичними прийомами, порушує частину правил критичної дискусії.

Але, з іншого боку, можливо використати вже згадане стратегічне маневрування. Зрозуміло, що кожна зі сторін прагне досягти власної мети, але вона може обирати, яка ціль на кожному етапі для неї є превалюючою. Якщо діалектична мета – це прояснення, то риторична – переконання. Їх можна чергувати, якщо це, звісно, не

порушує встановлених правил. Наприклад, на рівні стадії відкриття дискусії діалектична мета – встановити однозначне формулювання вихідної тези, риторична ж – обрати найбільш зручне для себе формулювання. Цікаво, що А може маскувати свою тезу таким чином, щоб вона здавалася риторично привабливою для Б, виходячи з інтересів останнього. У процесі розгортання аргументації маневрування може виражатися у нехтуванні частиною правил через неможливість їх дотримання. Найпростіший приклад – ігнорування тягарю доведення через неможливість підібрати максимально раціональний та обгрунтований аргумент. Тут вчений може застосувати правдоподібні міркування, які реальної обгрунтованості можуть і не нести. Інша справа, що вони можуть бути абсолютно доречні, зрушуючи аргументацію з мертвої точки. Отже, риторичні прийоми дозволяють переходити до діалектичних, чергуючись. Більш того, один і той же аргумент може змінюватися залежно від ситуації, коли аргументація потребує підсилення. Такий приклад розглядається у статті Б. В. Дондокової «Стратегічне маневрування кількісною оцінкою як прийом маніпуляції». Автор пропонує два різних погляди на один вид аргументу – апеляція до статистики як аргумент. В одному випадку статистичні викладки можуть бути діалектично цінним аргументом, в іншому – риторично цінним.

Нарешті, є завершальна стадія. На ній діалектичною метою є визначити, чи витримує теза пропонента критику опонента і навпаки. Риторична – просто виграти суперечку будь-якою ціною. Знов-таки, до будь-якого з цих результатів можна прийти через формування певної стратегії. Саме стратегічне маневрування є раціональним вибором діалектичного або риторичного прийому з метою завершення суперечки. Еємерен та Хоотлосер зазначають, що у кожній стадії є свій топічний потенціал – сукупність усіх альтернатив, які можна обрати на цьому кроці. По суті, топічний потенціал наукової аргументації – це її евристичність. Наукова аргументація без евристичності виявляється досить однобоким процесом викладу матеріалу.

У підсумку зазначимо, що стратегічне маневрування є важливим принципом, на якому ґрунтується ефективність наукової аргументації. Вчений, який не вважає чимось ганебним використання риторичних прийомів для підсилення власної позиції зможе ефективніше не тільки розповсюджувати, але і провадити далі свої дослідження. Звісно, для цього він повинен комбінувати їх із власними обгрутованими розвідками та різноманітними даними. Окрім того, сама стратегія ніяк не заперечує фактору творчості, оскільки, як зазначалося, важливо зберігати топічний потенціал (евристичність) аргументації. В результаті виникає дійсно ефективний і науково (діалектичний) цінний, і суспільно доступний (риторичний) метод обгрутування, аргументації і донесення власних ідей.

Список використаних джерел

1. Gaonkar D. P. (1993). The idea of rhetoric in the rhetoric of science // Southern Communication Journal. – 58 (4). – P.258–295.
2. Popper K. R. The Myth of the Framework. – In: Freeman E. (ed.) Essays in Honour of Paul Arthur Schilpp. The Abdication of Philosophy: Philosophy and Public Good. La Salle. – Illinois: Open Court, 1976. – P.23–48.
3. ван Еємерен Ф. Х., Хоотлосер П. Аргументация и разумность. О поддержании искусного баланса в стратегическом

маневрування. – Режим електронного доступу: http://www.spho.ru/media/pdf_original/10/2frans_hotlosser_peter_myisl6pdf.pdf

4. Дондокова Б. В. Стратегическое маневрирование количественной оценкой как приём манипуляции // *Фундаментальные исследования*. – 2014. – №11–2.

5. Зелінська Н. В. «Риторика науки» як нова модель наукової комунікації / Укр. акад. друкарства // *Наук. зап.* – 2001. – №3. – С.60–63. – укр.

6. Франс ван Еемерен, Роб Гроотендорст, Франсиска Снук Хенкеманс. Аргументация: анализ, проверка и представление: Уч. пособие / Пер. с англ. Л. П. Чахоян, Т. П. Третьякова, В. Ю. Голубева. – СПб.: Филологический ф-т СПбГУ, 2002. – 160 с. – Режим електронного доступу: <http://www.strana-oz.ru/2004/3/vyrazhaytes-yasno-govorite-iskrenne-i-po-sushchestvu>

7. Хоменко І. В. Х 78 Еристика: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.

References

1. Gaonkar D. P. (1993). The idea of rhetoric in the rhetoric of science // *Southern Communication Journal*. – 58 (4). – P.258–295.

2. Popper K. R. The Myth of the Framework. – In: Freeman E. (ed.) *Essays in Honour of Paul Arthur Schilpp. The Abdication of Philosophy: Philosophy and Public Good*. La Salle. – Illinois: Open Court, 1976. – P.23–48.

3. van Eemeren F. Kh., Khotlosser P. Arhumentatsyya y razumnost'. O podderzhaniyu yskusnoho balansa v stratezhicheskoe manevryrovaniyu. – Rezhym elektronnoho dostupu: http://www.spho.ru/media/pdf_original/10/2frans_hotlosser_peter_myisl6pdf.pdf

4. Dondokova B. V. Strategicheskoe manevrirovaniye kolichestvennoy ozenkoj kak priyom manipuljacii // *Fundamental'nye issledovaniya*. – 2014. – №11–2.

5. Zelins'ka N. V. «Rytoryka nauky» yak nova model' naukovoyi komunikatsiyi / Ukr. akad. drukarstva // *Nauk. zap.* – 2001. – №3. – S.60–63. – ukr.

6. Frans van Eemeren, Rob Hroootendorst, Fransyska Snuk Khenkemans. Arhumentatsyya: analiz, proverka u predstavlenye: Uch. posobyey / Per. s anhl. L. P. Chakhoyan, T. P. Tret'yakova, V. Yu. Holubeva. – SPb.: Fylohohycheskyy f-t SPbHU, 2002. – 160 s. – Rezhym elektronnoho dostupu: <http://www.strana-oz.ru/2004/3/vyrazhaytes-yasno-govorite-iskrenne-i-po-sushchestvu>

7. Khomenko I. V. Kh 78 Erystyka: Pidruchnyk. – K.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2008. – 280 s.

Nezabitovskiy G. V., postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), nezabitovskiy@gmail.com

Main features of strategic maneuvering for scientific reasoning

Article is dedicated to the idea of strategic maneuvering as an important element for scientific reasoning. Author tries to define the concept of rhetoric of science, which makes possible new «reading» for scientific discourse, thus updating the idea of hermeneutics as the argumentative practice. Besides this, the ideas of pragma-dialectic are extrapolated to the field of scientific discourse to enhance the effectiveness of scientific argumentation. The author's goal is to define the main characteristics for a strategic maneuver, the main advantages and ways to use it.

Keywords: rhetoric of science, strategic maneuvering, pragma-dialectics, scientific reasoning, scientific discourse, heuristics.

Незабитовский Г. В., аспирант, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (Украина, Киев), nezabitovskiy@gmail.com

Особенности стратегического маневрирования в научной аргументации

Рассматривается метод стратегического маневрирования как один из элементов научной аргументации. Определяется понятие риторики науки, которое делает возможным новое «прочтение» научного дискурса, то есть актуализируются идеи герменевтики как аргументативной практики. Экстраполируются идеи прагма-диалектики на научный дискурс для повышения эффективности научной аргументации. Определяются особенности применения стратегического маневрирования, преимуществ и основные способы его использования.

Ключевые слова: риторика науки, стратегическое маневрирование, прагма-диалектика, научная аргументация, научный дискурс, эвристика.

УДК 130.2+347.211(316.74):316.32(001.9)

Стовпець О. В.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
українознавства, історико-правових та мовних
дисциплін, Одеський національний морський
університет, докторант, Південноукраїнський
національний педагогічний університет
ім. К. Д. Ушинського (Україна, Одеса),
a.stovpets@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ

Проаналізовано актуальні проблеми існуючої системи охорони інтелектуальної власності в Україні та світі на фоні глобалізаційних процесів, що набувають нової специфіки під впливом інформаційного імперативу.

Метою статті є соціально-філософське осмислення суперечливих аспектів функціонування системи охорони інтелектуальної власності в контексті глобалізаційних й інформаційних процесів, що визначають важливі вектори розвитку постіндустріального суспільства.

Основою методології дослідження соціальних суперечностей системи охорони інтелектуальної власності є складові системний підхід, а також компаративний, діалектичний та структурно-функціональний методи.

Глобальна інформатизація чинить специфічний вплив на інститут інтелектуальної власності. Виникає потреба у гармонізації національних режимів охорони інтелектуальної власності в напрямку уніфікації, проте сучасні тенденції реформування системи охорони результатів творчої, інтелектуальної діяльності загрожують незбалансованістю такої системи із суспільними інтересами.

Оптимальний режим охорони інтелектуальної власності, ймовірно, забезпечується впровадженням більш гнучкого законодавства в сфері інтелектуально-правових відносин. Сучасні постіндустріальні реалії вимагають надання суспільству більш широкого доступу до знань та інновацій – шляхом скорочення термінів дії виключних майнових прав інтелектуальної власності, зниження вартості легального доступу до інтелектуальної продукції, активнішого впровадження свободних ліцензій, відкритого контенту, тощо.

Ключові слова: інтелектуальна власність, глобалізація, інформатизація, суспільство, баланс інтересів, концепція «сорyleft», нееквівалентний обмін.

Актуальність дослідження пов'язано, з одного боку, із важливим статусом інституту інтелектуальної власності в постіндустріальному суспільстві, з іншого ж, – із рядом суперечливих моментів у розвитку глобальної системи охорони інтелектуальної власності в епоху інформації. З позицій соціальної філософії бачиться важливим висвітлити такі питання, як пошук оптимальних (соціально справедливих) моделей охорони інтелектуальної власності, досягнення збалансованості різних інтересів у відносинах щодо об'єктів інтелектуальної власності, створення більш універсальних (ніж пропонує чинне законодавство) механізмів захисту майнових та особистих немайнових прав суб'єктів інтелектуальної власності з урахуванням загальносуспільних інтересів, які поступово змінюються в нових соціокультурних умовах.

Метою статті є соціально-філософське осмислення суперечливих аспектів функціонування системи охорони інтелектуальної власності в контексті глобалізаційних й інформаційних процесів, що визначають важливі вектори розвитку постіндустріального суспільства.

Аналіз останніх наукових досліджень з окресленої проблематики свідчить про те, що розв'язання проблеми співвідношення інтересів суспільства й власників прав інтелектуальної власності в цілому започатковане в роботах таких науковців, як В. Базилевич, Дж. Бойл, І. Валлерстайн, Л. Лессіг, О. Підпригора, О. Святоцький та ін. Однак необхідність переосмислення невирішених на сьогодні аспектів проблеми балансу інтересів (зокрема, загрози монополізації інтелектуальної власності як перешкоди розвитку інновацій, питань відповідальності Інтернет-провайдерів в Україні за порушення